

بررسی ارتباط بین صنعت گردشگری و بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان (مورد مطالعه: شهر سرعین)

دکتر مهدی کروبی^۱، یاور بابائی^۲، نرگس شیخ حسینی^۳ و محمدعلی آغنده^۴

تاریخ وصول: ۹۸/۷/۱

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۲/۱۴

چکیده:

صنعت گردشگری اثرات متفاوتی در مقصد بر جای می‌گذارد. این اثرات می‌تواند اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی باشد. براساس الگوی توسعه پایدار، این اثرات باید در کیفیت زندگی جامعه میزبان انعکاس یافته و بهبودی کیفیت زندگی ساکنان مقصد گردشگری را سبب شود. هدف از این مطالعه بررسی نقش صنعت گردشگری در ارتقا سطح کیفیت زندگی جامعه میزبان در شهر سرعین می‌باشد. این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی - پیمایشی مبتنی پرسشنامه است و جامعه آماری آن ساکنان شهر سرعین بوده و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۶۰ نفر بوده و از روش نمونه‌گیری در دسترس برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که از دیدگاه جامعه میزبان اثرات اقتصادی گردشگری با ضریب ۰/۴۲۷ تأثیر مثبت و معناداری بر رفاه مادی و اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری با ضریب ۰/۳۲۱ تأثیر مثبت و معناداری بر رفاه اجتماعی دارند؛ همچنین متغیرهای اثرات اقتصادی، رفاه مادی و رفاه اجتماعی به ترتیب با ضرایب مسیر ۰/۱۷۵، ۰/۳۴۵ و ۰/۳۸۵ تأثیر مثبت و معناداری بر کیفیت زندگی دارند اما اثرات اجتماعی - فرهنگی بر کیفیت زندگی جامعه میزبان تأثیر معناداری ندارد. در نهایت نتایج تحقیق نشان داد که در مجموع متغیرهای مستقل، ۵۵/۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته (کیفیت زندگی) را تبیین می‌کنند.

مفاهیم کلیدی: کیفیت زندگی، صنعت گردشگری، جامعه میزبان، شهر سرعین

^۱ دانشیار گروه مدیریت جهانگردی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران drkaroubi@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری گردشگری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)

babaei_yavar@atu.ac.ir

^۳ کارشناس ارشد برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

sheikhhasani.n@gmail.com

^۴ کارشناس ارشد برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

tourism91.ma@gmail.com

مقدمه و بیان مسأله

گردشگری به عنوان صنعتی نوپا در سال‌های اخیر تأثیرات زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است (Sadrmousavi & Kahn mouie, 2006). گردشگری به عنوان یک ابزار فرهنگی و خدماتی، وسیله‌ی ارتباطات بین‌المللی بین اقوام گوناگون در جهان و آشنایی مردم جهان با یکدیگر، مورد توجه همگان قرار گرفته است. این صنعت در بستر محیط جغرافیایی صورت می‌گیرد که متشکل از محیط طبیعی، فرهنگی و اجتماعی است. هر یک از این محیط‌ها متشکل از عواملی هستند که به نوعی بر گردشگری تأثیرگذارند و از آن تأثیر می‌پذیرند (Salmani, 2011). هنگامی که جامعه‌ای به مقصد گردشگران تبدیل می‌شود، فعالیت‌های گردشگران بر زندگی ساکنان آن جامعه تأثیر می‌گذارد (Jurowski & et. al, 1997). به طوری که صنعت گردشگری را می‌توان به عنوان یکی از مؤثرترین عوامل بر کیفیت زندگی ساکنان مقاصد گردشگری دانست (Salmani, 2011).

طی سال‌های اخیر، کیفیت زندگی به مثابه یک هدف اصلی توسعه‌ی جامعه، ماهیت سیاست‌گذاری‌های بسیاری از کشورها را تحت تأثیر قرار داده است (Majedi & Lahsayizadeh, 2005). کیفیت زندگی ویژگی‌های کلی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و محیطی در یک ناحیه را نشان می‌دهد که می‌تواند به عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه‌ی اجتماعی به کار رود (Rezvani & et. al, 2011). مفهوم کیفیت زندگی در برگیرنده‌ی شاخص‌های عینی شامل کمیت‌های فیزیکی و قابل لمس مانند رفاه اقتصادی و شاخص‌های ذهنی شامل پاسخ‌های روانی و غیر ملموس مانند رفاه اجتماعی، رفاه عاطفی و احساس سلامتی و امنیت است که به صورت کیفی اندازه‌گیری می‌شود (Kim & et. al, 2013). این مفهوم به دلیل اهمیت و جایگاه آن در جوامع امروزی به سرعت در میان رشته‌های علمی پذیرفته شد. در این بین، بررسی نقش و کارکردهای گردشگری در سطح کیفیت زندگی جامعه میزبان، موضوع بسیاری از تحقیقات گردشگری بوده و در سال‌های اخیر، مطالعات بسیاری در زمینه‌ی توسعه‌ی گردشگری و ارتباط آن با کیفیت زندگی جامعه‌ی محلی انجام شده است.

در بیشتر جوامع، طرح موضوعی به نام کیفیت زندگی، نشان‌دهنده‌ی دیدگاهی نو در نگرش به موضوعات توسعه‌ای است (Pourtaheri & et. al, 2010). کیفیت زندگی را می‌توان به عنوان میزان واقعی رفاه تجربه شده افراد تحت شرایط اجتماعی و اقتصادی در نظر گرفت (Schelmer & Moller, 1997). اگر چه عناصری که در کیفیت زندگی

مؤثرند ممکن است از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت باشد اما کیفیت زندگی به عنوان یک ارزش جهان شمول در نظر گرفته می شود (Andereck & Nyaupane, 2011). رابطه‌ی بین صنعت گردشگری و کیفیت زندگی جامعه‌ی محلی در قالب ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی طبقه‌بندی می شود (Rezvani & et. al, 2011) و صنعت گردشگری با تأثیرگذاری بر این ابعاد می تواند در ارتقا یا تنزل کیفیت زندگی جامعه‌ی محلی نقش برجسته‌ای ایفا کند (Ghadami & et. al, 2009).

در یک جامعه‌ی گردشگرپذیر، گردشگران بر فعالیت‌های افراد آن جامعه تأثیر می گذارند. برای دستیابی به توسعه‌ی پایدار در یک مقصد گردشگری باید سیاست‌ها و برنامه‌های گردشگری به گونه‌ای طراحی شود که تأثیرات منفی گردشگری به حداقل رسیده و تأثیرات مثبت آن افزایش یابد. یکی از مواردی که در برنامه‌ریزی ملی، منطقه‌ای یا محلی همواره باید به آن توجه شود، کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان است. بدیهی است که گردشگری از هر نوعی که باشد و هر برنامه و سیاستی که داشته باشد، در نهایت باید به ارتقاء سطح کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان در ابعاد مختلف کمک کند. در این صورت است که حمایت و مشارکت جامعه‌ی میزبان از توسعه‌ی گردشگری افزایش خواهد یافت. اهمیت مطالعه‌ی اثرات گردشگری و کیفیت زندگی از سه جنبه حائز اهمیت است: اول اینکه، این نوع بررسی به شناسایی نگرش‌ها و برداشت‌های ساکنان از تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی کمک می کند؛ دوم اینکه، این مطالعات به محققان در بررسی میزان حمایت ساکنان از توسعه‌ی بیشتر صنعت گردشگری و سیاست‌های توسعه‌ای خاص کمک می کند؛ و سوم اینکه، به شناسایی برجسته‌ترین جنبه‌های کیفیت زندگی ساکنان جامعه می پردازد که از طریق گردشگری بهبود می یابد (Andereck & Nyaupane, 2011).

امروزه گردشگری به عنوان ارکان توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی هر جامعه مورد توجه قرار می گیرد. در همین راستا بهبود کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان موضوعی است که بایستی مدیریت اثرات گردشگری در مقصد به آن توجه شود. در مقاله‌ی حاضر با واکاوی اثرات مثبت و منفی گردشگری بر جوامع گردشگرپذیر با تأکید بر اثرات مثبت این صنعت به دنبال بررسی این مهم هستیم که توسعه‌ی گردشگری چه تأثیری بر بهبود کیفیت ساکنان جوامع میزبان دارد؟ قلمرو مورد مطالعه‌ی این پژوهش شهر سرعین در استان اردبیل است که به عنوان مقصدهای گردشگری سلامت و درمانی در کشور مطرح است. از این رو با توسعه‌ی روزافزون گردشگری در این شهر این سؤال بیش از پیش مهم جلوه

می‌نماید. بنابراین مسئله‌ی اصلی پژوهش این است که چه رابطه‌ای بین صنعت گردشگری و ارتقاء رفاه و کیفیت زندگی افراد ساکن در شهر سرعین وجود دارد؟

چارچوب نظری پژوهش

گردشگری مطالعه‌ی انسان خارج از سکونت خود و بررسی اثراتی است که این صنعت بر محیط فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی و فیزیکی میزبان دارد (*Jafari, 1997 Cited*) (*By Ziaei & Torabahmadi, 2011*). صنعت گردشگری با اثرات عظیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی همراه است. درک کامل اجزای پدیده‌ی گردشگری نشان می‌دهد که در این صنعت برنامه‌ریزی، مدیریت و خط‌مشی گذاری برای تصمیم‌گیری ضروری است. با توجه به تنوع و پیچیدگی‌های فعالیت‌های گردشگری، اثرات ناشی از این فعالیت‌ها نیز ابعاد گسترده و به هم پیوسته‌ای دارند که باید در مطالعه‌ی اثرات گردشگری به آنها توجه شود (*Shokouhi & et. al, 2013*). اثرات گردشگری حاصل تعاملات پیچیده میان مقصد، صنعت و گردشگران است. در ارزیابی اثرات گردشگری به مقصد به‌عنوان بستر توسعه‌ی گردشگری، گردشگران در نقش برقرارکنندگان ارتباط با مردم محلی و محیط نگرسته می‌شوند (*Sharpley & Telfer, 2014*).

نوع و میزان اثرات گردشگری در یک مقصد از عوامل متعددی متأثر می‌شود؛ از جمله مهم‌ترین این عوامل ویژگی‌های جامعه‌ی میزبان و میهمان و ماهیت فعالیت‌های گردشگر در مقصد می‌باشند (*Shokouhi & et. al, 2013*). پیامدهایی که از توسعه گردشگری نشأت می‌گیرند، معمولاً به سه گروه تقسیم می‌شوند: اول، تأثیرات اقتصادی؛ شامل افزایش درآمد، افزایش فرصت‌های شغلی، درآمد مالیاتی، فشار مالیاتی، تورم و بدهکاری حکومت محلی. دوم، تأثیرات اجتماعی - فرهنگی شامل تجدید حیات صنایع دستی و رسوم سنتی، افزایش ارتباطات و درک متقابل فرهنگی، افزایش جرم و تغییرات در فرهنگ سنتی. سوم، تأثیرات زیست‌محیطی؛ شامل حفاظت از پارک‌ها و حیات وحش، تخریب حیات وحش، شلوغی و آلودگی صوتی، آب و هوا، خرابکاری و ریختن زباله (*Kotlin, 2005 Cited By*) (*Shafiei & Mohammadi, 2013*). تمرکز این مطالعه بر اثرات اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی گردشگری در مقصد (تأکید بر اثرات مثبت گردشگری) است. بر این اساس در ادامه به بررسی این موارد پرداخته می‌شود.

اثرات اقتصادی گردشگری

یکی از پیامدهای گردشگری اثرات اقتصادی آن بر مقصد است که به دلیل جذابیت‌های آن قبل از هر چیز مورد توجه قرار می‌گیرد. بیشتر منافع برجسته‌ای که برای ترویج توسعه گردشگری استفاده می‌شود منافع اقتصادی است و ساکنان مقصد انتظار دارند که با فعالیت‌های گردشگری این منافع افزایش یابد. هر مطالعه‌ای در رابطه با ادراکات جامعه‌ی میزبان از اثرات گردشگری باید شامل پرسش‌هایی در رابطه با عوامل اقتصادی باشد.

مطالعات صورت گرفته در زمینه‌ی اثرات اقتصادی گردشگری نشان می‌دهد که ساکنان محلی احساس می‌کنند که گردشگری به اقتصاد محلی کمک می‌کند (Allen & *et. al*, 1993)، استاندارد زندگی ساکنان محلی را افزایش می‌دهد (Tosun, 2002)، به جامعه‌ی محلی و کشور کمک می‌کند تا ارزش خارجی به دست آورند (Var & Kim, 1990)، به ایجاد استخدام و شغل‌های جدید کمک می‌کند (Weaver & Lawton, 2001; Tosun, 2002)، درآمد کسب و کارهای محلی را افزایش می‌دهد (Backman & Backman, 1997) و سرمایه‌گذاری در مقصد را افزایش می‌دهد (Kim, 2002)؛ همچنین خدماتی که برای گردشگران فراهم می‌شود، می‌تواند مورد استفاده‌ی ساکنان محلی نیز قرار گیرد و گردشگری انگیزه‌ی بهبود و توسعه‌ی بیشتر زیرساخت‌های مقصد را افزایش می‌دهد (Var & Kim, 1990) و درآمدهای مالیاتی دولت از طریق گردشگری افزایش می‌یابد (Tosun, 2002; Allen & *et. al*, 1993). علاوه بر این، گردشگری به افزایش قیمت زمین و مسکن و کالاها و خدمات منجر می‌شود (Weaver & Lawton, 2001; Tosun, 2002).

اثرات اجتماعی - فرهنگی

مقصود از اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری، تغییراتی است که در زندگی مردم جامعه‌ی میزبان گردشگر رخ می‌دهد و این تغییرات بیشتر به سبب تماس مستقیم اهالی و ساکنین آن دیار و گردشگران صورت می‌گیرد (Taghdisi & *et. al*, 2011). از جمله اثرات اجتماعی گردشگری می‌توان به تغییر در رفتار فردی، رفتار اخلاقی، نظام ارزشی، سبک زندگی جمعی، روابط خانوادگی، خلاقیت و مراسم سنتی اشاره کرد (Faisal, 2013).

در مطالعات مختلف اثرات اجتماعی گردشگری بررسی شده است. مطالعات نشان می‌دهد که ساکنان محلی احساس می‌کنند که گردشگری خدمات محلی را بهبود می‌بخشد (Keogh, 1989)، فرصت‌های تفریحی را افزایش می‌دهد (Predue & et. al, 1991) و به افزایش تراکم و شلوغی در تئاترها، سینماها، کنسرت‌ها و رویدادهای ورزشی منجر می‌شود (Lankford & Howard, 1994). Gee (1994) اثرات مثبت اجتماعی توسعه گردشگری را تشدید علاقه به رونق حیات زبان محلی و کاربرد بیشتر این زبان و افزایش درآمد و بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان می‌داند. علاوه بر اثرات اقتصادی و اجتماعی، گردشگری اثرات فرهنگی نیز در مقصد به وجود می‌آورد که می‌تواند مثبت یا منفی باشد. با مروری بر مطالعات انجام شده می‌توان دریافت که گردشگری به تحول در هنرها و صنایع سنتی محلی (Var & Kim, 1990)، زنده نگه داشتن فرهنگ محلی و حفظ هویت فرهنگی ساکنان مقصد (Wang & et. al, 2006) کمک می‌کند. در عین حال، گردشگری باعث تجاری‌سازی فرهنگ و صنایع دستی محلی شده و برای تطبیق یافتن با تقاضای گردشگران، صنایع دستی محلی از شکل اصلی خود فاصله می‌گیرد (Deitch, 1997)؛ همچنین گردشگری باعث از بین رفتن جوامع سنتی و ساختار فرهنگی و الگوهای رفتاری آن‌ها می‌شود (Kousis, 1989).

کیفیت زندگی

اصطلاح کیفیت زندگی دربرگیرنده‌ی مهم‌ترین عواملی است که شرایط زندگی در جامعه و رفاه شخصی افراد را تعیین می‌کند. کیفیت زندگی اشاره به احساس رضایت فرد از زندگی و یا چگونگی دید یا احساس فرد نسبت به زندگی دارد که در افراد مختلف متفاوت است (Andereck & Nyaupane, 2011). بررسی رابطه‌ی میان گردشگری و کیفیت زندگی جامعه‌ی محلی مقصد، موضوعی است که در برخی از تحقیقات مورد توجه قرار گرفته است و عموماً این رابطه در قالب سه جنبه‌ی اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و محیطی طبقه‌بندی می‌شود (Mohammadpourjaberi, 2013). اهمیت بررسی کیفیت زندگی از آن جهت است که در ادبیات گردشگری، همواره بر نقش و اهمیت نگرش جامعه‌ی محلی به‌عنوان یکی از ارکان موفقیت توسعه‌ی گردشگری تأکید شده است. ساکنان، بازیگران مهمی هستند که بر موفقیت و شکست گردشگری محلی تأثیر می‌گذارند و بررسی نگرش آنها درباره‌ی اثرات توسعه‌ی گردشگری ضروری است (Ghadami & et. al., 2009).

Cummins (1997) با استدلال تجربی و نظری ۷ حوزه‌ی تأثیرگذار بر کیفیت زندگی (رضایت از زندگی) را شناسایی کرد که عبارت‌اند از: رفاه مادی، سلامتی، سودمندی، صمیمیت، امنیت، رفاه اجتماعی و رفاه عاطفی. در این مطالعه، بر اساس تأثیرات صنعت گردشگری، به منظور سنجش کیفیت زندگی ساکنان شهر سرعین از حوزه‌های رفاه مادی، رفاه اجتماعی استفاده شده است. رضایت در حوزه‌ی رفاه مادی بیشتر از طریق موقعیت اقتصادی، درآمد، استاندارد زندگی، داشتن مسکن، وضعیت اقتصادی - اجتماعی، موقعیت مالی و دارایی‌های شخصی، هزینه‌ی زندگی و میزان پرداخت مالیات به دست می‌آید (Cummins, 1997; Kim, 2002; Sirgy, 1998; Gerlach & Stephen, 1997). در حوزه‌ی رفاه اجتماعی، رضایت از طریق تحصیلات، همسایگی یا مجاورت، خدمات و امکانات موجود در جامعه، ایمنی و امنیت، زندگی اجتماعی، ارتباطات اجتماعی، فعالیت‌های اوقات فراغت و فعالیت‌های تفریحی و سرگرمی بدست می‌آید (Cummins, 1997; Kim, 2002; Sirgy & Cornwell, 2001).

پیشینه پژوهش

الف) تحقیقات داخلی

قنبری و همکاران (۱۳۹۵)، به پژوهشی تحت عنوان بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی شهروندان پرداخته‌اند. در این پژوهش سعی شده است که ضمن برآورد سطح زندگی در شهر یاسوج، با تأکید بر فعالیت‌های گردشگری رابطه‌ی میان گردشگری و کیفیت زندگی نیز بررسی شود. نتایج تحلیلی عامل حاکی از این است که از نظر شهروندان یاسوج، مهم‌ترین عواملی که بر کیفیت زندگی آنان می‌تواند مؤثر واقع شود، به ترتیب اهمیت عبارتند از: عامل اقتصادی، فیزیکی، کالبدی، زیست‌محیطی، سلامت و بهزیستی فردی، آموزش و فرهنگ، تفریح و اوقات فراغت (Ghanbari & et. al, 2016).

جلیلی و همکاران (۱۳۹۴)، به واکاوی و تبیین اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی در شهر بابک کرمان پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان داد که محدوده‌ی مورد مطالعه به علت فعالیت‌های گردشگری در سطح برخورداری مطلوبی از مؤلف‌های کیفیت زندگی قرار گرفته است. همچنین با افزایش فعالیت گردشگران در محدوده‌ی مورد مطالعه، کیفیت زندگی شهروندان بهبود یافته است (Jalili & et. al, 2015: 161-174).

شیخ‌زاده (۱۳۹۳)، در پژوهشی به مدل‌سازی عوامل مؤثر در بهبود کیفیت زندگی با تأکید بر تأثیرات توسعه‌ی صنعت گردشگری در شهر تهران پرداخته است. یافته‌های

تحقیق او نشان داد که متغیرهای فرصت شغلی بیشتر، درآمد سرانه‌ی بالاتر، توسعه‌ی زیرساخت‌ها، افزایش سواد، افزایش بهداشت فردی و عمومی، کاهش مهاجرت، بهبود تسهیلات فراغتی، تبادل فرهنگ، افزایش سطح آگاهی و افزایش تعامل با نواحی همجوار از عوامل اصلی کیفیت زندگی هستند که تحت تأثیر توسعه‌ی صنعت گردشگری قرار می‌گیرند (Sheykhzadeh, 2014:51-65).

عارف (۱۳۹۰)، مطالعه‌ای در شهر شیراز در ارتباط با تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی انجام داد که بر طبق آن گردشگری تأثیر مثبتی بر کیفیت زندگی ساکنان دارد و بیشترین آثار گردشگری مربوط به رفاه عاطفی، رفاه اجتماعی، درآمد و اشتغال است (Aref, 2011: 26-41).

رضوانی و همکاران (۱۳۹۰)، در مطالعه‌ای با عنوان گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان روستایی، در بخش رودبار قصران، شهرستان شمیرانات به این نتیجه رسید که گردشگری خانه‌ی دوم نقش مؤثری بر بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی داشته است. به طوری که از ۹ قلمرو مورد مطالعه در هفت قلمرو کیفیت محیط، فعالیت و اشتغال، مسکن، سلامت و رفاه، درآمد و ثروت، مشارکت و همبستگی و امنیت بهزیستی موجب بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی شده ولی در قلمرو آموزش - فرهنگ، تفریح و اوقات فراغت بهبودی حاصل نشده است (Rezvani & et. al., 2011:23-40).

ب) تحقیقات خارجی

Mathew Sreejesh (2017) در پژوهشی با هدف بررسی تأثیر گردشگری مسئولانه بر کیفیت زندگی ادراک شده ساکنان در مقصد گردشگری و تحلیل نقش میانجی ادراک از پایداری مقصد دریافتند که از دید ساکنان مقصد، گردشگری مسئولانه نقش مهمی در ادراک از پایداری مقصد، دارد و به نوبه‌ی خود بر کیفیت زندگی ادراک شده نیز تأثیر می‌گذارد. یافته‌های این مطالعه، پیشنهادهای اجرایی برای مدیریت موفق کسب و کارهای گردشگری و همچنین پایداری جامعه و رفاه آنها فراهم می‌آورد.

Uysal & et. al. (2016) در مقاله‌ای مروری به بررسی مطالعات حوزه‌ی کیفیت زندگی و رفاه در گردشگری پرداختند. آنها نشان دادند که اکثریت مطالعات مربوط به این دو حوزه نشان می‌دهد که تجربیات و فعالیت‌های گردشگری تأثیر قابل توجهی بر رضایت کلی زندگی و رفاه ساکنان دارد. به این معنا که تجارب گردشگران و فعالیت‌های

گردشگری تأثیر مثبتی در زمینه‌های مختلف زندگی مانند زندگی خانوادگی، زندگی اجتماعی، زندگی اوقات فراغت، زندگی فرهنگی و ... دارد.

Liang & Hui (2016) در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت زندگی و وضعیت مسکونی بر نگرش ساکنان مقصد به توسعه گردشگری پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد که نگرش‌های مثبت ساکنان بستگی به حوزه‌های کیفیت زندگی و گردشگری انتخاب شده، به خصوص در بهبود غیر مادی کیفیت زندگی دارد. مستأجران و خوابگاه‌نشین‌ها نگرش مثبت بیشتری نسبت به خانه‌دارها دارند. این مطالعه همچنین ساکنان را در چهار خوشه با نگرش‌های مختلف تفکیک می‌کند و مشخص می‌کند که نگرش ساکنان از توسعه گردشگری به درک آنها از محل زندگی بستگی دارد.

Guoa & et. al (2014) در پژوهشی با عنوان ادراک ساکنان شانگهای از اثرات گردشگری و کیفیت زندگی، به این نتیجه دست یافتند که زمانی که مزایای حاصل از توسعه گردشگری توسط ساکنان به اشتراک گذاشته شود، حمایت ساکنان برای توسعه صنعت گردشگری باعث تقویت و اعتماد به دولت‌های محلی می‌شود.

Kim & et. al. (2013) در پژوهشی با عنوان "گردشگری چگونه در جامعه، کیفیت زندگی ساکنان جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟" به منظور آزمون مدل نظری خود در ارتباط بین درک ساکنان جامعه از اثرات گردشگری (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی) با رضایت ساکنان در حوزه‌ی خاص زندگی (رفاه مادی، رفاه اجتماعی، سلامتی و ایمنی) و رضایت از زندگی پرداختند که نتایج به دست آمده در جامعه مورد مطالعه، مدل تحقیق را مورد تأیید قرار داد.

مطالعات پیشین اغلب به بررسی نقش گردشگری و تجارب زیسته‌ی گردشگران بر بهبود کیفیت ادراکی ساکنان محلی تأکید دارند. به نظر می‌رسد که هیچ کدام یک از مطالعات مذکور بر مشارکت مسئولانه‌ی گردشگران و بخش عرضه‌ی جامعه‌ی میزبان در توسعه‌ی فعالیت‌های گردشگری نداشته‌اند. گردشگری یکی از صنایع آسیب‌پذیر صنایع محسوب می‌شود و توسعه‌ی مسئولانه آن می‌تواند به بقا و پایداری آن در هر مقصد و بهبود کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان کمک کند. این پژوهش با در نظر گرفتن اثرات مثبت اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی این صنعت که از طریق تعامل بخش تقاضای گردشگری با بخش عرضه‌ی گردشگری حاصل می‌گردد، در صدد بررسی ارتباط بین توسعه‌ی گردشگری و ارتقای کیفیت زندگی جوامع میزبان می‌باشد.

فرضیه‌های پژوهش

با جمع‌بندی چارچوب نظری بیان شده در بالا و در راستای اهداف پژوهش، در ادامه فرضیه‌های پژوهش و مدل مفهومی پژوهشی ارائه گردیده است.

فرضیه ۱: بین اثرات اقتصادی گردشگری با رفاه مادی جامعه‌ی میزبان رابطه وجود دارد.

فرضیه ۲: بین اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری با رفاه اجتماعی جامعه‌ی میزبان رابطه وجود دارد.

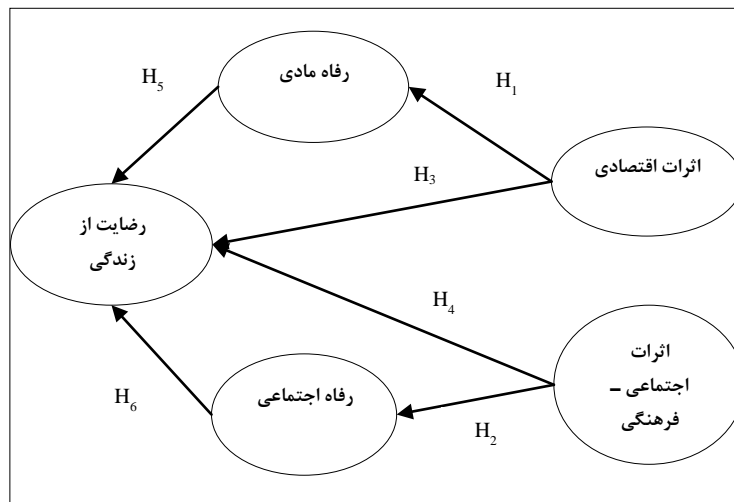
فرضیه ۳: بین اثرات اقتصادی گردشگری با رضایت از زندگی جامعه‌ی میزبان رابطه وجود دارد.

فرضیه ۴: بین اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری با رضایت از زندگی جامعه‌ی میزبان رابطه وجود دارد.

فرضیه ۵: بین رفاه مادی جامعه‌ی میزبان با رضایت از زندگی آنها رابطه وجود دارد.

فرضیه ۶: بین رفاه اجتماعی جامعه‌ی میزبان با رضایت از زندگی رابطه وجود دارد.

با بررسی و جمع‌بندی ادبیات تحقیق و بررسی مدل‌های مختلف در حوزه‌ی کیفیت زندگی، شکل ۱ به‌عنوان مدل مفهومی تحقیق طراحی و تعیین گردید. این مدل شامل ۵ مؤلفه اثرات اقتصادی گردشگری، اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری، رفاه مادی، رفاه اجتماعی و رضایت از زندگی می‌باشد و ارتباط این متغیرها در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق (کیم و همکاران، ۲۰۱۳)

Figure 1: Conceptual Model of Research (Kim & et. al., 2013)

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر ماهیت و روش انجام، توصیفی - پیمایشی مبتنی بر پرسشنامه است. جامعه آماری این پژوهش افرادی است که در شهر سرعین سکونت دارند که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد افراد ساکن در شهر سرعین ۵۵۰۰ نفر می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران بهره گرفته شد که از رابطه‌ی (۱) بدست می‌آید:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{z^2 pq}{N(d^2 - 1)}} \quad (1)$$

با توجه به تعداد جامعه آماری ($N = 5500$)، مقدار نمونه در سطح خطای ۰/۰۵ برابر با ۳۶۰ نفر می‌باشد که به روش نمونه‌گیری در دسترس به گردآوری داده‌ها پرداخته شد. ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش پرسشنامه بوده که پرسشنامه‌ی مورد استفاده در این پژوهش، برگرفته از مقاله‌ی کیم و همکاران (۲۰۱۳)، می‌باشد که با توجه به شرایط تحقیق و منطقه‌ی مورد مطالعه و با توجه به ادبیات تحقیق اصلاح و تعدیل یافته است. پرسشنامه شامل دو بخش است: بخش اول مربوط به اطلاعات جمعیت‌شناختی (۶ سؤال)

و بخش دوم سؤالات مربوط به متغیرهای پژوهش (۲۴ سؤال) می باشد که به صورت طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت طراحی شده است و پاسخ‌های افراد در مقیاس کاملاً موافق، موافق، متوسط، مخالف و کاملاً مخالف بوده که به پاسخ کاملاً موافق امتیاز ۵ و به پاسخ کاملاً مخالف امتیاز یک تعلق گرفته است. به منظور اطمینان از انطباق سؤالات برگرفته از مطالعات پیشین با متغیرهای پژوهش، در جامعه‌ی میزبان از نظر اساتید دانشگاه، صاحب‌نظران و متخصصان امر استفاده نموده و پس از اخذ نظرات آنها، اقدامات اصلاحی در پرسشنامه صورت گرفت؛ همچنین از آزمون‌های مختلف برای تأیید روایی (روایی سازه) و پایایی تحقیق (پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ) استفاده شد (جدول ۲)؛ که نتایج نشان‌دهنده‌ی تأیید روایی و پایایی پرسشنامه است. در نهایت به منظور تحلیل داده‌ها از معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی (PLS) از طریق نرم‌افزار *Smartpls* استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش

بررسی اطلاعات جمعیت‌شناختی افراد پاسخ‌دهنده نشان می‌دهد که از مجموع ۳۶۰ نفر نمونه مورد مطالعه ۲۴۳ نفر (۶۷/۵ درصد) مرد و ۱۱۷ نفر (۳۲/۵ درصد) زن می‌باشند. به لحاظ سنی، ۷۸ نفر (۲۱/۶۷ درصد) زیر ۲۵ سال، ۱۳۲ نفر (۳۶/۶۷ درصد) بین ۲۵ تا ۳۵ سال، ۷۲ نفر (۲۰ درصد) بین ۳۵ تا ۴۵ نفر، ۴۸ نفر (۱۳/۳۴ درصد) بین ۴۵ تا ۵۵ سال و ۳۰ نفر (۸/۳۴ درصد) بالای ۵۵ سال سن دارند. به لحاظ سطح تحصیلات، نتایج نشان می‌دهد که تعداد ۶۹ نفر (۱۹/۱۷ درصد) زیر دیپلم، ۱۱۷ نفر (۳۲/۵۰ درصد) دیپلم، ۵۴ نفر (۱۵ درصد) فوق دیپلم، ۱۰۲ نفر (۲۸/۳۴ درصد) لیسانس و ۱۸ نفر (۵ درصد) فوق لیسانس و دکتری هستند. همچنین نتایج نشان می‌دهد که از نظر مدت سکونت در سرعین، تعداد ۵۱ نفر (۱۴/۱۷ درصد) زیر پنج سال، ۳۶ نفر (۱۰ درصد) بین ۵ تا ۱۰ سال، ۴۵ نفر (۱۲/۵ درصد) بین ۱۰ تا ۲۰ سال، ۲۲۸ نفر (۶۳/۳۴ درصد) بالای ۲۰ سال در شهر سکونت داشته‌اند. در نهایت، از نظر ارتباط شغل افراد با صنعت گردشگری تعداد ۱۸۶ نفر (۵۱/۶۷ درصد) افراد پاسخ‌دهنده‌ی شغل‌شان مرتبط با صنعت گردشگری بوده است و تعداد ۱۰۵ نفر (۲۹/۱۷ درصد) ارتباطی غیر مستقیم و ۶۹ نفر (۱۹/۱۷ درصد) افراد شغلی دارند که ارتباطی با صنعت گردشگری ندارد.

جدول ۱ آمار توصیفی شاخص‌های مورد استفاده برای برای سنجش متغیرهای تحقیق شامل میانگین و انحراف معیار را نمایش می‌دهد.

جدول ۱: آمار توصیفی شاخص های پژوهش

Table 1: Descriptive statistics of research indicators

متغیر	سؤالات	تعداد	میانگین	انحراف معیار
Variable	Questions	N	Average	Standard Deviation
اثرات اقتصادی	افزایش فرصت‌های استخدام و تنوع شغلی افراد	360	3.67	1.095
	افزایش درآمد کسب و کارهای محلی از طریق گردشگری	360	4.13	0.894
	افزایش سرمایه‌گذاری اقتصادی	360	3.97	1.045
	ایجاد درآمدهای مالیاتی برای دولت	360	3.86	1.102
	افزایش استاندارد زندگی افراد	360	3.78	1.016
	کمک به بهبود شرایط اقتصادی ساکنان از طریق گردشگری	360	3.98	1.912
اثرات اجتماعی - فرهنگی	افزایش فرصت‌های تفریحی برای جامعه محلی	360	3.56	1.151
	افزایش تنوع سرگرمی به واسطه توسعه گردشگری	360	3.71	1.133
	افزایش غرور و مباهات نسبت به فرهنگ بومی	360	3.96	1.007
	کمک به زنده نگه داشتن فرهنگ محلی و حفظ هویت فرهنگی	360	3.64	1.114
	افزایش تنوع فعالیت‌های فرهنگی	360	3.77	1.014
	حفظ و توسعه جاده‌ها و خدمات محلی دیگر	360	3.57	1.090
رفاه مادی	رضایت از مالیات املاک و مستغلات	360	2.97	1.10
	رضایت از هزینه‌ی زندگی	360	3.35	1.12
	رضایت از هزینه‌ی نیازهای اساسی مانند غذا، مسکن و لباس	360	3.25	1.06
	رضایت از میزان درآمد	360	3.11	1.10
	رضایت از زندگی اجتماعی	360	3.32	1.037
رفاه اجتماعی	رضایت از کسانی که در جامعه زندگی می‌کنند	360	3.20	1.097
	رضایت از خدمات و امکانات دریافتی در این جامعه	360	2.74	1.134
	رضایت از فعالیت‌های اوقات فراغت در جامعه	360	2.97	1.092
	رضایت از ایمنی و امنیت	360	3.67	1.102
	میزان رضایت از زندگی خود در مجموع	360	3.33	1.133
کیفیت زندگی (رضایت از زندگی)	میزان رضایت از روش گذراندن زندگی خود در مجموع	360	3.23	1.121
	احساس رضایت از زندگی خود در مقایسه با زندگی دیگران	360	3.38	1.182

جدول ۲ شاخص‌های روایی همگرا، پایایی، شاخص نیکویی برازش مدل (GOF) و میانگین پاسخ‌ها را نشان می‌دهد. بررسی میانگین پاسخ‌ها نشان می‌دهد که همه‌ی متغیرها دارای میانگین بالای ۳ هستند. بنابراین می‌توان گفت که توافق نسبی نسبت به متغیرهای تحقیق در نمونه‌ی مورد مطالعه وجود دارد. به منظور سنجش پایایی پرسشنامه از دو شاخص آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) استفاده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، تمامی مقادیر آلفای کرونباخ بالاتر از 0.7 و پایایی ترکیبی از مقدار 0.6 بزرگترند و این نشان‌دهنده‌ی پایایی بالای پرسشنامه هستند. همچنین، روایی همگرا به وسیله‌ی سه شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE)، آزمون مقایسه‌ی شاخص پایایی ترکیبی با شاخص میانگین واریانس استخراجی ($CR > AVE$) و مقادیر t بارهای عاملی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. مشخص شد که تمام سازه‌های مورد مطالعه دارای میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از 0.5 و CR هر سازه بزرگتر از AVE متناظر می‌باشد (جدول ۲). همچنین طبق شکل ۳ تمامی مقادیر t بارهای عاملی بزرگتر از $2/58$ و در سطح اطمینان ۹۹ درصد و معنادار هستند. بنابراین روایی همگرایی متغیرهای پژوهش مناسب و رضایت‌بخش می‌باشد.

جدول ۲: شاخص‌های روایی همگرا، پایایی و آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

Table 2: Validity, Reliability and Descriptive Statistics of Research Variables

GOF	$CR > AVE$	AVE	CR	Cronbach's Alpha	Average	
	0.345	0.508	0.853	0.793	3.89	اثرات اقتصادی
	0.316	0.572	0.888	0.849	3.70	اثرات اجتماعی - فرهنگی
0.417	0.323	0.502	0.827	0.740	3.17	رفاه مادی
	0.235	0.643	0.878	0.815	3.18	رفاه اجتماعی
	0.141	0.767	0.908	0.849	3.31	کیفیت‌زندگی

به منظور تعیین روایی واگرا از آزمون فورنل و لارکر استفاده شده است. در سال ۱۹۹۱ فورنل و لارکر آزمون مکملی برای روایی واگرا ارائه کردند که به جای سؤالات به متغیرها می‌پردازد. به عبارت دیگر، این آزمون نشان‌دهنده‌ی آن است که متغیرها از یکدیگر واگرایی دارند. روش کار این آزمون به این صورت است که جذر میانگین واریانس استخراجی ($\sqrt{AVE}$) از همبستگی آن متغیر با سایر متغیرها بزرگتر باشد. همان‌طور که در

جدول ۳ نشان داده شده، مقادیر $\sqrt{AVE}$ در قطر اصلی جدول فورنل و لارکر قرار می‌گیرد و مقادیر دیگر جدول، همبستگی هر متغیر با سایر متغیرها می‌باشد. مشخص است که مقادیر $\sqrt{AVE}$ هر متغیر بزرگتر از مقادیر متناظر آن در جدول ۳ می‌باشد؛ بنابراین واگرایی متغیرهای مکنون با استفاده از آزمون فورنل و لارکر مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۳: آزمون فورنل لارکر

Table 3: Fornell & Larcker Test

کیفیت زندگی	رفاه اجتماعی	رفاه مادی	اثرات اجتماعی - فرهنگی	اثرات اقتصادی	
<i>Quality of Life</i>	<i>Social Welfare</i>	<i>Material Welfare</i>	<i>Socio-Cultural Effects</i>	<i>Economic Effects</i>	
				0.712	اثرات اقتصادی
			0.756	0.657	اثرات اجتماعی - فرهنگی
		0.709	0.457	0.427	رفاه مادی
	0.802	0.565	0.321	0.391	رفاه اجتماعی
0.876	0.651	0.641	0.403	0.477	کیفیت زندگی

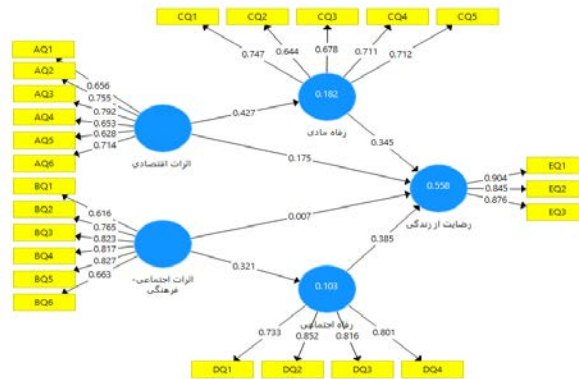
شاخص نیکویی برازش، سازش بین کیفیت مدل اندازه‌گیری شده و مدل ساختاری را نشان می‌دهد و برابر است با:

$$GOF = \sqrt{AVE} \times \sqrt{R^2} \quad (2)$$

که در آن $\sqrt{AVE}$ و $\sqrt{R^2}$ جذر میانگین AVE و R^2 می‌باشد. بالا بودن شاخص مقدار GOF از ۰/۴، برازش مدل را نشان می‌دهد. مقدار شاخص برازش در این پژوهش برابر ۰/۴۱۷ است (جدول ۲)؛ بنابراین برازش مدل مناسب است. به بیان ساده‌تر داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری تحقیق برازش مناسبی دارد که بیانگر همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است.

با پیاده‌سازی نتایج بدست آمده بر روی مدل مفهومی تحقیق، شکل ۲ حاصل می‌شود که مدل معادلات ساختاری را در حالت تخمین ضرایب استاندارد نشان می‌دهد. در این شکل، اعداد و یا ضرایب به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته‌ی اول تحت عنوان معادلات اندازه‌گیری هستند که روابط بین متغیرهای پنهان (بیضی) و متغیرهای آشکار (مستطیل)

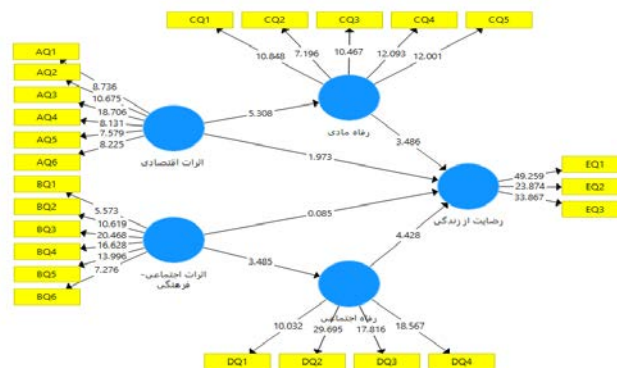
می‌باشند (بارهای عاملی). دسته‌ی دوم معادلات ساختاری هستند که روابط بین متغیرهای اصلی تحقیق می‌باشند و برای آزمون فرضیات استفاده می‌شوند (ضرایب مسیر).

شکل ۲: مدل اندازه‌گیری در حالت تخمین ضرایب

Figure 2: The Measurement Model Coefficients

شکل ۳ مدل معادلات ساختاری و تحلیل عاملی تأییدی را در حالت قدر مطلق معناداری ضرایب (t -value) نشان می‌دهد. این مدل در واقع تمامی معادلات اندازه‌گیری و معادلات ساختاری را با استفاده از آماره‌ی t ، آزمون می‌کند. بر طبق این مدل، ضریب مسیر در سطح اطمینان ۹۹٪ معنادار می‌باشد اگر مقدار آماره‌ی t از ۲/۵۸ بیشتر باشد.

شکل ۳: مدل اندازه‌گیری در حالت معناداری ضرایب

Figure 3: Measurement Model in the Meaning Coefficients

جدول ۴ ضرایب مسیر (بتا)، آماره t ، ضریب تعیین و نتیجه‌ی فرضیه‌های تحقیق را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج بدست آمده از مقادیر ضرایب مسیر و آماره t ، فرضیه‌ی ارتباط اثرات اقتصادی گردشگری و رفاه مادی با ضریب مسیر $0/427$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد و فرضیه‌ی ارتباط اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری و رفاه اجتماعی با ضریب $0/321$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفت؛ همچنین فرضیه‌ی ارتباط اثرات اقتصادی گردشگری و رضایت از زندگی با ضریب $0/175$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید شد. این در حالی است که فرضیه‌ی ارتباط اثرات اجتماعی و فرهنگی رضایت از زندگی با توجه به اینکه مقدار t کمتر از مقدار بحرانی $1/96$ می‌باشد، مورد تأیید قرار نگرفت.

طبق نتایج بدست آمده، ارتباط رفاه مادی و رضایت از زندگی با ضریب $0/345$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفت و نیز ارتباط رفاه اجتماعی و رضایت از زندگی با ضریب بتای $0/385$ در سطح اطمینان ۹۹ درصد تأیید شد. بررسی مقادیر بدست آمده برای ضریب تعیین (R^2) نشان می‌دهد که متغیر اثرات اقتصادی در مجموع $18/2$ درصد از تغییرات متغیر رفاه مادی و متغیر اثرات اجتماعی - فرهنگی $10/3$ درصد از تغییرات رفاه اجتماعی را تبیین می‌کند؛ همچنین ۴ متغیر اثرات اقتصادی، اثرات اجتماعی - فرهنگی، رفاه مادی و رفاه اجتماعی روی هم رفته $55/8$ درصد از تغییرات متغیر کیفیت زندگی (رضایت از زندگی) را پیش‌بینی می‌کنند که نشان‌دهنده‌ی درصد بالایی از تغییرات متغیر مستقل می‌باشد.

جدول ۴: ضرایب مسیر (بتا)، آماره t ، ضریب تعیین و نتایج فرضیه‌های تحقیق

Table 4: Path Coefficients, T Value, R^2 and the Results Hypotheses

وضعیت فرضیه	ضریب تعیین	معناداری ضرایب		ضریب مسیر	وضعیت فرضیه‌ها
Hypothesis State	R^2	P value	T Value	Beta	Research Hypotheses
تأیید	0.182	0.000	5.308	0.427	H_1 : اثرات اقتصادی گردشگری ← رفاه مادی
تأیید	0.103	0.049	1.973	0.321	H_2 : اثرات اجتماعی - فرهنگی ← رفاه اجتماعی
تأیید	0.558	0.001	3.485	0.175	H_3 : اثرات اقتصادی گردشگری ← رضایت از زندگی
رد		0.932	0.085	0.007	H_4 : اثرات اجتماعی - فرهنگی ← رضایت از زندگی
تأیید		0.001	3.486	0.345	H_5 : رفاه مادی ← رضایت از زندگی
تأیید		0.000	4.428	0.385	H_6 : رفاه اجتماعی ← رضایت از زندگی

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش تلاش شد تا به این پرسش‌ها پاسخ داده شود که اثرات اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی گردشگری چه ارتباطی با رفاه مادی و اجتماعی و نیز رضایت از زندگی جامعه‌ی میزبان دارد. در این راستا ۶ فرضیه تدوین و مورد آزمون قرار گرفت.

در فرضیه‌ی اول ارتباط اثرات اقتصادی گردشگری و رفاه مادی در میان ساکنان شهر سرعین مورد بررسی قرار گرفت. همانند سایر مطالعات، این پژوهش، رابطه‌ی مثبتی بین تأثیر اقتصادی گردشگری و احساس رفاه مادی افراد را نشان داد. گردشگری به معنای افزایش استاندارد زندگی ساکنان جامعه، کمک به ایجاد اشتغال و افزایش درآمد کسب و کار محلی است (Kim & et. al, 2013; Backmam & Backman, 1997; Jurowski & et. al, 2006). نتایج این فرضیه با نتایج تحقیق کیم و همکاران (۱۳۹۲)، شیخ‌زاده (۱۳۹۳) و رضوانی و همکاران (۱۳۹۰)، هم‌راستا است.

در فرضیه‌ی دوم ارتباط اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری و رفاه اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این فرضیه با مطالعات گذشته در رابطه با اثبات رابطه‌ی مثبت بین تأثیر اجتماعی - فرهنگی گردشگری همخوانی دارد، به این معنی که ساکنان به‌طور فزاینده تأثیر اجتماعی مثبت گردشگری را درک می‌کنند و رضایت آنها از جامعه افزایش می‌یابد (Kim & et. al, 2013; Backmam & Backman, 1997). در واقع، زیرساخت‌ها و امکاناتی که برای خدمت به گردشگران ساخته می‌شوند، به وسیله‌ی ساکنان محلی نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد و این امر انگیزه برای بهبود و توسعه‌ی زیرساخت‌های اجتماعی را افزایش می‌دهد. همچنین، گردشگری از طریق تبادل فرهنگی کمک می‌کند تا درک افراد مختلف نسبت به فرهنگ‌های مختلف افزایش یابد.

در فرضیه‌ی سوم نقش اثرات اقتصادی گردشگری بر رضایت از زندگی جامعه‌ی میزبان در شهر سرعین بررسی شده است. نتایج تحقیق این فرضیه را تأیید کرد. جامعه‌ای که مقصد گردشگران می‌شود تحت تأثیر اثرات مثبت و منفی آن قرار می‌گیرد؛ بنابراین، رضایت یا عدم رضایت از شرایط زندگی (برای مثال استخدام و درآمد) به وسیله‌ی ادراکات گردشگری متأثر می‌شود (Jurowski & et. al, 2006). نتایج این فرضیه با نتایج تحقیق کیم و همکاران (۱۳۹۲)، گوا و همکاران (۱۳۹۳) و قنبری و همکاران (۱۳۹۵) مطابقت دارد.

در فرضیه‌ی چهارم، ارتباط اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری و رضایت از زندگی مورد آزمون قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان از عدم تأیید این فرضیه می‌باشد. نتایج این

فرضیه با نتایج پژوهش کیم و همکاران (۱۳۹۲) مطابقت دارد؛ اما در عین حال این نتیجه، با پژوهش عارف (۱۳۹۰) و رحیمی (۱۳۹۴) در تناقض است. نتایج این فرضیه نشان داد که اثراتی که صنعت گردشگری در حوزه‌ی اجتماعی - فرهنگی در شهر سرعین بر جای می‌گذارد، در راستای تقویت و ارتقا سطح کیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان نبوده، بنابراین، با توجه به این نتیجه باید تأکید کرد که صنعت گردشگری در شهر سرعین از منظر پیامدهای اجتماعی - فرهنگی مناسب و رضایت‌بخش نیست؛ در نتیجه این حوزه نیازمند توجه و اهتمام بیشتری است

فرضیه‌ی پنجم (رفاه مادی با رضایت از زندگی جامعه‌ی میزبان ارتباط دارد) نیز مورد تأیید قرار گرفت. این نتیجه با مطالعه‌ی کیم و همکاران (۱۳۹۲)، کامینز (۱۳۹۶)، بریدا و همکاران (۱۳۹۰)، عارف (۱۳۹۰)، کیم (۱۳۷۱) و شیخ‌زاده (۱۳۹۳) هم‌راستا است. در نهایت، فرضیه‌ی ششم که طبق آن "رفاه اجتماعی با رضایت از زندگی جامعه‌ی میزبان ارتباط دارد"، نیز مورد تأیید قرار گرفت که با مطالعه‌ی کیم و همکاران (۱۳۹۲)، کامینز (۱۳۸۶)، عارف (۱۳۹۰)، قنبری و همکاران (۱۳۹۵) و شیخ‌زاده (۱۳۹۳) مطابقت دارد.

نتایج مطالعه‌ی حاضر نشان داد که به‌طور کلی نگرش ساکنان مقصد در شهر سرعین نسبت به صنعت گردشگری مثبت بوده و آنها از توسعه‌ی گردشگری در جامعه‌ی خود استقبال می‌کنند. یافته‌های این مطالعه برای توسعه‌دهندگان گردشگری در مقصد گردشگری اهمیت دارد. برنامه‌ریزان گردشگری باید نه تنها چشم‌انداز کوتاه‌مدتی از مزایای گردشگری داشته باشند بلکه باید به چشم‌اندازهای بلندمدتی همچون کیفیت زندگی و گردشگری پایدار توجه داشته باشند. این مطالعه نشان داد که با توجه به ادراکات ساکنان مقصد از افزایش اثرات گردشگری، رضایت آنها از ابعاد مختلفی همچون رفاه مادی و رفاه اجتماعی افزایش می‌یابد و در نهایت بر رضایت کلی آنها از زندگی تأثیر می‌گذارد. برنامه‌ریزان گردشگری باید قدرت این رابطه را در نظر بگیرند و بر حفظ رضایت ساکنان از حوزه‌های مختلف گردشگری تمرکز کنند.

این مطالعه برای دولت و بخش خصوصی که به دنبال کسب حمایت جامعه‌ی میزبان برای صنعت گردشگری هستند، نتایج مفیدی فراهم می‌آورد. نتایج نشان داد که ادراک از تأثیر مثبت اجتماعی گردشگری تعیین‌کننده‌ی رفاه اجتماعی است. تکنیک‌های بازاریابی داخلی برای اطلاع‌رسانی به ساکنان از مزایای اجتماعی گردشگری و دستیابی به حمایت آنها از توسعه و پایداری گردشگری مفید می‌باشد. همچنین، ترویج مزایای مثبت اجتماعی و اقتصادی گردشگری موجب برانگیختن نظر ساکنانی می‌شود که تصور می‌کنند منافع

کمتری از کسب و کارهای اقتصادی گردشگری دریافت می‌کنند. علاوه بر این، می‌توان با انتشار اطلاعاتی در مورد دریافت مزایای اقتصادی ثانویه گردشگری به وسیله‌ی افراد غیر شاغل در بخش گردشگری، حمایت آنها را بدست آورد. در این راستا، تغییر در الگوی جذب گردشگر مانند جذب گردشگری جامعه‌محور، ساماندهی بخش خصوصی و واگذاری امور گردشگری به آنها در چارچوب قوانین، آشناسازی مردم محلی با گردشگری پایدار و احیا فرهنگ‌های محلی از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی، استفاده درآمدهای ایجاد شده برای دولت از طریق گردشگری در جهت توسعه‌ی زیرساخت‌ها و امکانات شهری، استفاده‌ی حداکثری از محصولات محلی در صنعت گردشگری، لزوم توجه به بازار کار محلی، استفاده از تجارب موفق در عرصه‌ی ملی و بین‌المللی، از جمله راهکارهای مفید در توسعه و پیشرفت گردشگری پایدار در شهر سرعین می‌باشد.

Reference:

Allen, L. R., Hafer, H. R., Long, P. T., & Perdue, R. R. (1993). "Rural residents' attitude toward recreation and tourism development", *Journal of Travel Research*, 31 (4), 27-33.

Andereck K. L., & Nyaupane, G. P. (2011). "Exploring the nature of tourism and quality of life: perceptions among residents", *Journal of Travel Research*, 50, 248-260.

Aref, F. (2011). "The Effects of Tourism on Quality of Life: A Case Study of Shiraz, Iran", *Life Science Journal*, 8(2), 26- 41.

Backman, K. F., & Backman, S. J. (1997). "An examination of the impacts of tourism in a gateway community. In H. L. Meadow (Ed.) *Development in Quality of Life Studies*, 1, (pp. 6). Blacksburg", Virginia: International Society for Quality of Life Studies.

Cummins, R. A. (1997). "The domain of life satisfaction: an attempt to order chaos", *Social Indicator Research*, 38, 303-328.

Deitch, L. (1997). "The Impact of Tourism Upon the Arts And crafts of the Indians of the Gouthwestern united states. in *Hosts and Guests: The Antropology of Tourism*", V. Smith, ed. pp: 173 – 184. oxford Blackwell.

Faisal, K. (2013). "Socioeconomic Impacts of Tourism on the Rural People of Azad Kashmir- a Case Study of Rawalakot and Banjonsa in Azad Kashmir", *Swedish University of Agricultural sciences, faculty of natural resources and agricultural sciences*.

Gee, C. Y. (1994). "Residents Attitudes Towards Tourism: a longitudinal study", *Spey Valley Scotland Tourism Management* 15(4), 247-258.

Gerlach, K., & Stephen, G. (1997). "Unhappiness and unemployment in Germany: Are east and west different? In H. Lee Meadow (Ed.) *Development in Quality-of-Life Studies in Marketing*, vol. 1 (pp. 33). Blacksburg", Virginia: International Society for Quality-of-Life Studies.

Ghadami, M., Aligholizadeh firozjaji, N., & Ramazanzadehlosbouyi, M. (2009). "Study of the role of tourism in changes in the quality of life of the destination (Case study:

Clarabad village, Tonekabon town, Mazandaran)", *Journal of Social Studies*, 4 (3), 155-152. (Persian).

Ghanbari, A., Derakhshan, A., Salehi, S.A., & Ahmadinasrabadsoufla, A. (2016). "Study of the Impacts of Urban Tourism on the Quality of Life of Citizens (Case Study: Yasouj City)", *Journal of Tourism and Development*, 6 (10), 23-44. (Persian).

Guoa. Y., Kimb. S., & Chen. Y., (2014). "Shanghai Residents' Perceptions of Tourism Impacts and Quality of Life", *Journal of China Tourism Research*, Volume 10, Issue 2, 2014.

Jalali, M., Ghandomkar, A., & Ferdousi, S. (2015). "Exploring and Explaining Tourism impacts on Quality of Life (Case Study: BabakTown-Kerman)", *Journal of Geospatial Space preparation, Golestan University*, 6 (20), pp 161-174. (Persian).

Jurowski, C., Uysal, M., & Williams, D. R. (1997). "A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism", *Journal of Tourism Research*, 36, 3-11.

Keogh, B. (1989). "Social Impacts", In *outdoor recreation in Canada*, Edited by G. Wall. Toronto: Jogn Wiley & Sons, 33-75.

Kim, K. (2002). "The Effects of tourism Impacts upon Quality of Life of Residents in the Community, (Ph.D. Dissertation)", Blacksburg, Virginia: Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University.

Kim. K., MuzafferUysal, M. Joseph Sirgy (2013). "How does tourism in a community impact the quality of life of community residents?", *Tourism Management*, 527- 540.

Kousis, M. (1989). "Tourism and the family in a rural Cretan community", *Annals of Tourism Research*, 16, 318-333.

Lankford, S. V. & Howard, D. R. (1994). "Developing a tourism impact attitude scale", *Annals of Tourism Research*, 21, 121-139.

Liang Z. X. & Hui T. K. (2016). "Residents' quality of life and attitudes toward tourism development in China", *Tourism Management*, 57, 56- 67.

Majedi, S.M., & Lahsayizadeh, A. (2005). "Investigating the Relationship between Land Variables, Social Capital and Quality of Life Satisfaction (Case Study: Fars Province Villages)",

Quarterly Journal of Village and Development, 9 (4), 91-135. (Persian).

Mathew P. V. and Sreejesh S. (2017). "Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations", *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 83-89.

Mohammadpour Jaberi, M. (2013). "An Analysis of the Role of Tourism on the Quality of Life of Citizens with an Emphasis on Subjective Indicators of Case: Fisham City (Shemiranat City)", *Urban Tourism*, 1 (1), 35-45. (Persian).

Perdue, R. R., Long, P. T., & Gustke, L. D. (1991). "The effect of tourism development on objective indicators of local quality of life. Tourism: Building credibility for a credible industry: proceeding of the 22nd Annual TTRA Conference", *Travel and Tourism Research Association*, Salt Lake City, UT. 1991, 191-201.

Pourtaheri, M., Roknaddin eftekhari, A., & Fatahi, A. (2010). "Evaluation of quality of life in rural areas (case study: southern Khaveh village, Lorestan province)", *Journal of human geography research*, 76, 13-31. (Persian).

Rezvani, M., Badri, S.A., Sepahvand, F., & Akbarian rounizi, S. A. (2011). "Second home tourism and its impact on impacts on Improving the Quality of Life of Rural residents (Case Study: Roudbar Qasran, Shemiranat town)", *Urban and Regional Studies and Research*, 4 (13), 40-23. (Persian).

Sadrmousavi, M., Dakhilikhahnomoyi, J. (2006). "Assessment of the status of tourism facilities of East Azarbaijan province from tourists' viewpoints", *Journal of geographical research*, 61 (39), 129-143. (Persian).

Salmani, H. (2011). "The study of the role and impact of tourism in quality of life", *The first national conference on geography and tourism in the third millennium*, Najaf Abad, Islamic Azad University, Najaf Abad, https://www.civilica.com/Paper-NGTC01-NGTC01_150.html. (Persian).

Schelmer, L. & Moller, V. (1997). "The Shape of South African Society and its Challenges", *Social Indicators Research*, 41(3), 15-50.

Shafiei, Z., Mohammadi, A. (2013). "Studying Impacts of Tourism Development on Local Community (Case Study: the Chadegan City)", *Journal of territory*, 11 (41), 77-90. (Persian).

Sharpley, R., & Telfer, D. (2016). "Tourism and development in developing world", translated by Hamid Zargham Broujeni, Mahkameh publication, Tehran, Second edition. (Persian).

Sheykhzadeh, A. (2014). "Modeling of factors influencing on improving quality of life with an emphasis on the impacts of tourism development (Case study: Tehran)", *Journal of social development studies of Iran*, 8 (1), 51-65. (Persian).

Shokohi, A. M., Bozarjomhori, Kh., Istaghdi, M., & Modoudi, M. (2013). "Study of Tourism impacts on Quality of Life of host community (case of study: Bandar-Torkman Town)", *Journal of Geography space*, 14 (47), 101-125. (Persian).

Sirgy, M. J. (1998). "Materialism and quality of life", *Social Indicators Research*, 43, 227-260.

Sirgy, M. J., Cornwell, T. (2001). "Further validation of the Sirgy & et. al. smeasure of community quality of life", *Social Indicators Research*, 56, 125-143.

Taghdisi, A., Taghvayi, M., & Piri, S. (2011). "An analysis of the host community's attitude towards the social and cultural impact of tourism in the city of Dalaho", *Scientific -Specialized Magazine of Spatial Planning*, 2 (1), 129-140. (Persian).

Tosun, C. (2002). "Host perceptions of impacts: A comparative tourism study", *Annals of Tourism Research*, 29 (1), 231-253.

Uysal M, Sirgy M. J., Woo, E., & Kim, H. (2016). "Quality of life (QOL) and well-being research in tourism", *Tourism Management* 53, 244 -261.

Var, T., & Kim, Y. (1990). "Measurement and findings on the tourism impact", Unpublished manuscript, Department of Recreation, Park and Tourism Sciences, Texas A&M University, USA.

Wang, S., Fu, Y., Cecil, A. K., & Avgoustis, S. H. (2006). "Residents' perceptions of cultural tourism and quality of life: a Longitudinal approach", *Tourism Today*, 6, 47-61.

Weaver, D. & Lawton, L. (2001). "Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of Tourism research*", 28 (2), 349-458.

Ziaei, M., & Torabahmadi, M. (2011). "Tourism Industry Recognition with a Systemic Approach", Tehran: Publication of the Social Sciences, First Edition. (Persian).

Study of the Relationship between Tourism Industry and Improving the Quality of Life of the Host Society (Case Study: Sarein City)

Mehdi Karobi (Ph.D)¹, Yavar Babaei², Narges Sheikh Hasani³
Mohammad Ali Aghandeh⁴

DOI: 10.22055/QJSD.2020.27156.1789

Abstract:

Tourism industry has different effects on the destination. These effects can be social, economic, cultural and environmental. Based on a sustainable development model, these effects should reflect the quality of life of the host community and improve the quality of life of the tourist destination. The purpose of this study was to investigate the effect of tourism industry on improving the quality of life of host society in Sarein city. This research is a descriptive-survey research based on a questionnaire. The statistical population is the residents of Sarein city. The sample size is 360 people based on the Cochran formula, which is selected by available sampling method. Data analysis and hypothesis testing were performed by using confirmatory factor analysis and structural equation modeling using *SPSS* and *SMARTPLS* software. The results of the research showed that from the viewpoint of the host society, the economic effects of tourism with a 0.427 coefficient have a positive and significant positive effect on social well-being on the material well-being and social-cultural effects of tourism with a coefficient of 0.321. Also, the variables of economic effects, material well-being and social welfare with a coefficient of 0.175, 0.345 and 0.385 have a positive and significant effect on quality of life, but socio-cultural effects on the quality of life of the host society have no significant effect. Finally, the results of the study showed that, in total, independent variables, 55.8% of the changes in the dependent variable (quality of life) are explained.

Key Concepts: Quality of Life, Tourism Industry, Host Society, Sarein City

¹ Associate Professor, Department of Tourism Management, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran, drkaroubi@gmail.com

² Ph.D Student in Tourism, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran (Corresponding Author), babaei_yavar@atu.ac.ir

³ Master of Tourism Development Planning, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran, sheikhhasani.n@gmail.com

⁴ Master of Tourism Development Planning, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran, tourism91.ma@gmail.com

© 2019 by the authors. Licensee SCU, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).